

PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., prof. PhDr. Martin Potůček, CSc., MSc.,
PhDr. Antonín Rašek

Rodící se nová ohrožení v neklidném světě

Úvodem

Žijeme v turbulentní době. Žádný světový ozbrojený konflikt sice nehrozí, nicméně sílí příznaky selhávání dosavadní podoby uspořádání a fungování světového systému. I když hlavní rozbuškou probíhajících změn se stala až krize globálních finančních trhů v roce 2007, napětí a nerovnováhy se samozřejmě vyskytovaly již dříve.

Je-li dnešní svět globální vesnicí, nelze se uzavírat v hranicích jednoho národního státu a domnívat se, že může být připraven na řešení budoucích problémů bez důkladného povědomí o možném budoucím vývoji jeho širšího kontextu. Tím spíše, jde-li o Českou republiku, zemi, která má jeden a půl promile světového obyvatelstva a produkuje čtyři promile světového hospodářského produktu.

Rozhodli jsme se proto identifikovat rodící se nová ohrožení globálního charakteru, s nimiž bude v blízké budoucnosti Česká republika pravděpodobně konfrontována. Definovali jsme je jako taková ohrožení, která mohou ovlivnit globální bezpečnost a kvalitu života. Signály o jejich vynořování se buď staly zřetelnými teprve nedávno, nebo budou pravděpodobně identifikovány v průběhu následujících tří let. Dobu jejich zrání (to znamená situace, kdy se jejich efekty stanou významnými) je možno odhadnout na dva až deset let. Za rodící se nová ohrožení přitom nepovažujeme dnes již široce známé problematiky, jako například zvyšující se hladina oxidu uhličitého v atmosféře nebo hospodářský vzestup Číny.

Studii nabízíme odborné veřejnosti k široké diskuzi. Inspirací je pro nás v tomto směru i průběh debaty k návrhu novelizované Bezpečnostní strategie České republiky 2011, kde zaznívaly podněty ke kontinuálnímu zpracovávání bezpečnostních scénářů, které by přispívaly k identifikaci možných bezpečnostních hrozeb. Studie také navazuje na „Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti“ (M. Balabán, A. Rašek), které byly publikovány ve VR č.2/2008.

Metodologický přístup

Teoretickým, metodologickým i obsahovým základem našeho přístupu se staly více než desetileté zkušenosti našeho pracoviště se souhrnným prognózováním vývoje České republiky v kontextu globalizace a evropské integrace (srovnej Studie CESES v Pramenech). Souhrnně se s nimi lze seznámit v publikaci POTŮČEK a kol. (2011).

Dále jsme navrhli a uplatnili specifickou metodologii identifikace a prioritizace rodících se nových ohrožení, sestávající z následujících kroků:

1. Realizace sekundární analýzy stěžejních prognostických a strategických studií, zabývajících se problematikami a vynořujícími se trendy, souvisejícími s problematikou bezpečnosti a kvality života v globálním kontextu (srovnej Zdrojové studie v Pramenech).

2. Návrh anotací rodících se nových ohrožení, generovaný podle výše uvedené definice nezávisle všemi třemi autory.
3. První heuristická diskuze autorů, na níž byly navrženy anotace rodících se nových ohrožení posouzeny. Některé návrhy byly po této diskusi vyloučeny, některé modifikovány; v několika případech splynulo více původních návrhů do jednoho nového. Bylo vybráno celkem čtrnáct nových ohrožení.
4. Vypracování pracovních verzí úplných charakteristik vybraných rodících se nových ohrožení, které si autoři rozdělili podle své profesní orientace.
5. Druhá heuristická diskuze autorů, na níž byly navrženy pracovní verze úplných charakteristik rodících se nových ohrožení prodiskutovány a na základě vznesených připomínek dopracovány do definitivní podoby.
6. Návrh pořadí rodících se nových ohrožení podle jejich důležitosti z hlediska zajištění globální bezpečnosti a kvality života, seřazený třemi autory nezávisle na sobě od nejvyšší k nejnižší.
7. Stanovení pořadí rodících se nových ohrožení generované prostým součtem jejich pořadí podle návrhu jednotlivých autorů.
8. Konfrontace takto stanoveného pořadí s výsledky sekundární analýzy stěžejních prognostických a strategických studií, zabývajících se problematikami a vynořujícími se trendy, souvisejícími s problematikou bezpečnosti a kvality života v globálním kontextu (srovnej Zdrojové studie v Pramenech).
9. Třetí heuristická diskuze autorů, na níž bylo stanovené pořadí diskutováno na pozadí provedené sekundární analýzy tak dlouho, až se dospělo ke shodě ve stanovení pořadí rodících se nových ohrožení podle jejich naléhavosti.

Z důvodu omezeného rozsahu celého příspěvku zde uvádíme úplné charakteristiky jen u prvních sedmi nejnaléhavějších rodících se nových ohrožení. U zbývajících sedmi nabízíme jejich stručné anotace. Pořadí rodících se nových ohrožení samozřejmě odpovídá postupu uvedenému v bodě 9. zvolené metodologie.

Rodící se nová ohrožení

1. Kolaps světového měnového systému a globální ekonomická válka

Rozbuškou globální ekonomické krize byl kolaps finančních trhů, způsobený závažnými deficity jejich regulace. Projevem politiky ovládané ideologií volného trhu bylo mimo jiné i otevírání národních ekonomik globální ekonomice, odstraňování monopolu států ve vnějších ekonomických vztazích, a tím i odpoutávání se ekonomických procesů a ekonomické moci od teritoriálních vazeb na jednotlivé státy. Od šedesátých let minulého století byla odstraňována národní omezení kontrolující finanční trhy. S koncem mezinárodní dohody z Bretton Woods, která platila od roku 1950 do roku 1972, padla fixace směnných kurzů hlavních světových měn. To, spolu se zrušením vazby amerického dolaru na zlato v roce 1971, vyústilo do té doby bezprecedentní liberalizace finančních trhů. K dalšímu výraznému uvolnění došlo zrušením *Glass-Steagallova zákona* za působení Billa Clintona v čele americké exekutivy v roce 1999. Tento zákon od konce velké hospodářské krize ve 30. letech 20. století od sebe odděloval finanční a investiční banky, omezil možnosti komerčních

bank podnikat na trhu obligací a zavedl povinné pojištění vkladů. V takzvané kreativní ekonomice vznikaly jako houby po dešti různé pseudobanky (například hedge funds, private-equity funds nebo mortgage brokes); ty byly pokud možno ještě méně regulovány než banky a půjčovaly (nebo prodávaly) finanční prostředky nebo finanční závazky (například kolateralizované dluhové obligace) za ještě výhodnějších podmínek než ony samotné. Tím se ztrácela přímá vazba na subjekty nesoucí riziko takových půjček. Finanční sektor se stále více odpoutával od reálné ekonomiky produkující statky a služby. Obraty finančních transakcí začaly mnohonásobně překračovat objem samotné produkce zboží a služeb i proto, že nabízely vyšší zisky než tradiční ekonomika. Rozkvět těchto institucí umožnily nové informační a komunikační technologie (především internet), chování privátních úvěrových ratingových agentur, motivovaných výší vlastních zisků k příznivému hodnocení rizik svých klientů, a zájem vrcholového managementu firem na bezprostředním zisku, promítajícím se do výše jejich platů a premii. Tento proces, nazývaný financializací ekonomiky, se vyznačoval posunem ekonomické aktivity od výroby k finančnictví. Je také nazýván monetární expanzí. V letech 1995-2005 vzrostl světový HDP o 52 %, nicméně kapitalizace na burzách o téměř 400 %. Poměr mezi ročním světovým exportem a ročním obratem světových finančních trhů se od začátku 80. let 20. století, kdy činil 1:12, se zvýšil v desetiletí 1995-2005 na více než stonásobek. Financializace ekonomiky generovala nafukování cenových bublin a jejich následná splasknutí (umělé navyšování cen komodit způsobené přebytkem kapitálu, následované strmým pádem cen) v různých sektorech hospodářského života a vedla k rychlému růstu zadlužování obyvatelstva, firem i veřejného sektoru. Zatímco z autonomie finančních trhů profitují konkrétní mezinárodní finanční instituce, rizika jejich operací (negativní důsledky ztráty finanční stability, případně ztráty politické autonomie) dopadají anonymně na celá národní společenství. Je tedy možno je politicky prosadit snáze vzhledem k tomu, že není nikoho, kdo by se příslušným liberalizačním návrhům vzepřel.

Transfery astronomických částek z veřejných rozpočtů na záchranu privátních finančních institucí z let 2007-2009, které byly vnímány jako záchrana světového hospodářství před hrozcí hlubokou depresí, byly učiněny bez větších záruk, že se jejich chování v budoucnu změní – a bez zásadních proměn v globálním regulačním prostředí.

Je pravděpodobné, že dosavadní způsob řešení krize finančních trhů a s ní spjaté krize světové ekonomiky nebude schopen se důsledně vypořádat se skutečnými příčinami vzniklých problémů. Jedním z příznaků trvajících problémů je hluboká nejistota týkající se možného budoucího vývoje světového monetárního systému. Dochází k rychlému oslabování postavení amerického dolaru jako základní světové rezervní měny. Eurozóna (a tím i euro) trpí problémy spjatými s hrozbou insolvence některých států, které do ní patří. Čína je vystavena kritice kvůli podhodnocení své národní měny jüanu (žen-min-pi, renminbi), což se Spojeným státům severoamerickým jeví jako základní příčina ohromného deficitu ve vzájemné obchodní výměně. Vynořující se velmoci (Brazílie, Rusko, Indie a Čína) již naopak zformulovaly požadavek na ustavení nové mezinárodní měny, která by mohla být definována jako koš hlavních světových měn. Na komoditních burzách se mezitím ceny zlata, stříbra a dalších drahých kovů rychle vyšplhaly do bezprecedentní výše.

Odpůrci myšlenky možného rozpadu světového měnového systému věří, že jednotlivé jeho součásti jsou propojeny tolika vazbami a přitom natolik závislé na fungování

globální ekonomiky, že si ani ti nejsilnější hráči nedovolí uplatňovat politiku prosazování jednostranných kroků sledujících pouze jejich partikulární zájmy. Bez elementární důvěry mezi těmito hráči navzájem, opřené o solidní fungování měnového systému nezvýhodňujícího či neznevýhodňujícího tu či onu stranu, však reálně hrozí jeho rozpad na relativně autarktní, pravděpodobně geograficky ohraničené oblasti – například realizace na politické úrovni již diskutovaného propojení čínského jüanu s ruským rublem, návrat některých zemí eurozóny k původním národním měnám nebo rychlý ústup amerického dolaru jako univerzálního platidla na světových trzích. To by samo o sobě nejen podvázalo růst světové ekonomiky jako takové, nýbrž by se mohlo stát katalyzátorem vypuknutí globální ekonomické války mezi všemi klíčovými aktéry světové ekonomiky a následné nové krize světového hospodářství, vypuknuvší s možná ještě větší silou a ničivějšími důsledky, než tomu bylo v případě krize minulé.

2. Krize globálního vládnutí

V následující dekádě se bude dále složitě vytvářet nový model globálního vládnutí, který by odpovídal reáliím multipolárního světa 21. století. Nadále bude existovat Organizace spojených národů jako jediná univerzální globální platforma pro politickou komunikaci mezi drtivou většinou států světa, jejíž role a pravomoci jsou stále mezinárodním společenstvím uznávány. Akceschopnost OSN bude ale limitována tím, že se zřejmě nepodaří realizovat její reformu, jejíž podstatnou částí je zvýšení reprezentativnosti klíčového rozhodovacího orgánu Rady bezpečnosti OSN. Nedá se očekávat, že by došlo k rozšíření počtu členů rady o nové členy, které by zajistilo její větší reprezentativnost proti současnému stavu, který je fakticky odrazem výsledků druhé světové války. Vedle existence OSN proto bude posilovat vliv platformy G20, sdružující na počátku druhé dekady 21. století dvacet nejvyspělejších a nejdynamičtější se rozvíjejících zemí. G20 také definitivně nahradí roli G8, tedy uskupení nejsilnějších západních ekonomik, Japonska a Ruska.

Role G20, která byla až do vypuknutí ekonomické a finanční krize spíše „ad hoc diskuzním klubem“ se ale právě vlivem krize změnila a jejím primárním cílem je nyní koordinovat postupy zemí, které mají největší globální politický a ekonomický vliv v úsilí jak stávající krizi řešit, resp. ji předcházet. Další růst významu G20 je pravděpodobný, s tím, že nelze vyloučit eventuelní rozšíření o další země s velkým ekonomickým a geopolitickým potenciálem (např. z tzv. skupiny Next 11 – konkrétně zde v úvahu připadají Egypt, Írán, Vietnam, Nigérie).

Akceschopnost G20 (potenciálně G24) ale může ohrozit skutečnost, že se v jejím rámci budou více projevovat spory mezi „západními“ a „nezápadními“ aktéry o pojetí globálního vládnutí a fungování globální ekonomiky. Konflikty se mohou týkat rozdělení vlivu v institucích, jakými jsou Mezinárodní měnový fond nebo Světová banka, přístupů k eliminaci ekonomických krizí a globálních ekonomických nerovností (zde se jedná např. o udržitelnost role dolaru jako světové rezervní měny v podmínkách extrémního dluhového zatížení Spojených států) a v neposlední řadě i přístupů k boji s negativními klimatickými změnami, kdy rozvíjející se země v čele s Čínou nebudou ochotny zcela přijmout z jejich pohledu omezovací regule vlastního ekonomického rozvoje prosazované Západem (především EU). Na činnosti platformy se ale může negativně odrážet i určitý ideologický spor mezi modelem liberální demokracie a modelem „neliberálního“ (autoritářského) kapitalismu, který může být po selhání ekonomického

liberalismu v ekonomické krizi na konci první dekády atraktivnějším modelem pro řadu zemí v Asii, Africe a Latinské Americe.

Vytváření nového modelu globálního vládnutí může ovšem komplikovat i paralelní proces „vnitřních“ krizí klíčových globálních aktérů. Ekonomický rozvoj Spojených států bude výrazně limitovat jejich velká zadluženost, což povede i ke snížení jejich globální angažovanosti s projevy ekonomického (protektionismus) i bezpečnostního (snižování zájmu o NATO) izolacionismu. Čína bude konfrontována s velkými vnitřními sociálně-politickými tensemi vyplývajícími z nerovnoměrného vývoje země a bude se tak více koncentrovat na vnitřní ekonomický a politický rozvoj a profilovat se více jako regionální hráč. EU bude muset překonávat krizi eurozóny a vyrovnávat se s dopady vnitřních sociálně-politických tenzí (střety o podobu, resp. uchování modelu sociálního státu) i nepříznivých dopadů geopolitického vývoje v bezprostředním okolí EU (nestabilita v severní Africe a arabském světě). Rusko bude čelit dopadům silného demografického poklesu limitujícího i jeho ekonomický rozvoj a stále bude příliš závislé na surovinové ekonomice. Indie je sice potenciálně silným aktérem, ale taktéž bude mít velké množství vnitřních problémů (masová chudoba). V situaci „světa bez supervelmocí“ bude také svět mnohem zranitelnější vůči dopadům dalších potenciálních ekonomických krizí.

Za této geopolitické situace není vyloučeno, že bude docházet i k uzavírání ad hoc spojení mezi mocnostmi, jejichž vznik budou diktovat pragmatické geopolitické a geoeconomické zájmy. Může dojít např. ke vzniku uskupení G2 (Čína a USA), což by mohlo znamenat i jakýsi stav „limitované bipolarity“. Posilovat může i vliv uskupení klíčových „nezápadních“ aktérů BRICS (Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jihoafrická republika), jejichž hlavním ekonomickým zájmem bude „dedolarizace“ světové ekonomiky.

3. Od kybernetických útoků ke kolapsu informační infrastruktury

Stejně jako se mezi dvěma světovými válkami podstatně změnil obranný zákopový způsob vedení boje na útočný s vyspělejšími zbraňovými systémy či zcela novými, daleko dynamičtěji došlo ke změnám způsobu boje i používaných zbraních v lokálních válkách a v boji proti terorismu. Charakter boje nabyl zcela zjevně asymetrického charakteru. Ve druhé světové válce převažovalo nasazení tankových seskupení, dělostřelectva, raketových zbraní, letectva a při ničení zápolí bombardovacího letectva, v závěru války i jaderných zbraní; v námořních bitvách kromě křižníků a mateřských letadlových lodí byly nasazovány hlavně ponorky. Pokud jde o pozemní boje, málo se např. ví, že neúčinnější zbraní byly minomety, které způsobily 40 % ztrát živé síly; na druhé straně k zabití jednoho vojáka ručními zbraněmi bylo zapotřebí kolem milionu kusů munice.

Současný asymetrický způsob boje kromě využití letectva a námořních sil vyžaduje spíše taktiku boje proti gerilám, i když to nevylučuje nasazení i ostatních zbraňových systémů. Je však patrné, že jsou používány stále sofistikovanější zbraně včetně neletálních. Jedním z důvodů je snížit ztráty mezi civilním obyvatelstvem, i když situace je stále opačná: zatímco v první světové válce činily ztráty civilního obyvatelstva kolem deseti procent, ve druhé světové válce to již byla polovina a nyní 90-95 %.

Na existenci neletálních zbraní upozornilo použití grafitových pum k vyřazení elektrárenských sítí při bombardování Jugoslávie v polovině devadesátých let minulého století. Už tehdy se usuzovalo, že mohou mít jako netradiční bojové prostředky rozhodující roli

v budoucích válkách včetně boje proti teroristům. Základní charakteristikou neletálních zbraní je, že při použití nemají zničit živou sílu, ale ji jen dočasně vyřadit. Nová teorie boje s použitím neletálních zbraní vznikla již na začátku 90. let v USA. Vycházela z ideje, že válka či boj proti teroristům, např. s rukojmími či nevinnými občany, by neměly ohrozit nezúčastněné civilní obyvatelstvo.

Mezi neletálními zbraněmi mají stále významnější místo útoky na počítačové sítě, jejichž počet za posledních deset let činí řádově statisíce, škody desítky miliard USD, a účastní se jich i po dobu několika týdnů až milion počítačů. Tyto aktivity začínají mít podobu tzv. kyberválky, připomeňme známé útoky na internetovou síť v Estonsku nebo webové stránky Bílého domu, americké vlády, armády, NASA a NATO. Kyberválka se stala realitou a mohla by vést ke kolapsu globální informační infrastruktury. Následkem by mohl být i blackout, jak se to již mnohokrát stalo, zkolabování elektrické sítě s katastrofickými následky.

Klíčovými aktéry útoků jsou hackeri. Proti jejich aktivitám jsou přijímána stále tvrdší opatření i ve formě zákonů, jsou postihováni, zatýkáni, jak se tomu stalo např. v poslední době ve Spojených státech, a odsuzováni i k tvrdým trestům. Zčásti je to nerovný boj, útoky hackerů jsou nenákladné, kdežto obrana proti nim mnohonásobně dražší. Vážným problémem jsou osobnostní charakteristiky hackerů, zvláště jejich psychologický profil, proto lze těžko předvídat jejich záměry. Jejich zneužití pro vedení kybernetických útoků je proto vážnou bezpečnostní hrozbou. Paradoxem je, že čím technologicky vyspělejší technika se vyvíjí a zařazuje to provozu, tím vážnější je hrozba. Svým způsobem to potvrzuje ideu rizikové společnosti Ulricha Becka. Proto se v řadě zemí na obranu proti takovým ohrožením systematicky připravují a preventivně testují odolnost svých i cizích počítačových sítí. Evropská unie např. pro tyto účely zřídila agenturu ENISA. Některé armády si vytvářejí speciální kybernetické jednotky; podobné aktivity organizují i zpravodajské služby. Objevují se hypotézy, že kybernetické aktivity mohou být integrální součástí příštích konfliktů. Vážnou hrozbou je, že hackeri mohou kybernetické útoky vést sami.

Za nejvážnější hrozbu lze považovat internetovou „černou díru“, tj. vytvoření sofistikovaného způsobu likvidace zasílaných informací vedoucích k ekonomickému kolapsu a politickému chaosu. NATO se proto rozhodlo rozšířit možnost uplatnění článku 5 Severoatlantické smlouvy na útoky v kybernetickém prostoru. To je u kybernetických útoků hůře realizovatelné, jejich původce bývá zpravidla odhalen až po velmi dlouhé době, pokud vůbec. Je to však nutné, kybernetický útok může předcházet válce, jako tomu bylo v případě rusko-gruzínského konfliktu. Kybernetická hrozba má proto i vážné geostrategické důsledky, jimž je možné čelit spojeným úsilím takových organizací, jako je OSN, EU, NATO a další. Na bezpečnostní hrozbu kybernetického útoku zareagoval po dvouleté přípravě i Pentagon. Dal najevo, že kybernetický svět je novou bezpečnostní a válečnou zónou. V nové strategii počítá nejen s obranou vlastních počítačových sítí, jichž má kolem patnácti tisíc, ale i s odvetnými útoky. Mají být zaměřeny proti tzv. *hackerským státům*, tj. těch států, které organizují nebo připouštějí internetové útoky. K realizaci této strategie podepsal prezident Barack Obama dekret stanovující pravidla, jak mají americká armáda a zpravodajské služby postupovat při použití prostředků kybernetické války, a k čemu event. potřebují jeho souhlas. Američané chtějí zajistit proti útokům i sítě klíčových institucí a zařízení důležitých pro bezpečnost jako jsou banky, elektrárny, rozvodné sítě apod.

4. Ekonomické, sociální a geopolitické důsledky rostoucí spotřeby a nedostatku klíčových komodit (ropa, plyn, uhlí, další nerostné suroviny, voda, potraviny atd.)

Ve stávající dekádě bude potvrzen již dlouhodobý trend: stávající model spotřeby energetických zdrojů, nerostných surovin /vody /potravin v USA a Evropě a enormní růst spotřeby především v Číně a Indii vytváří obrovský tlak jak na dostupnost komodit, tak i na jejich cenu.

Dostupnost a cenu komodit ale bude ovlivňovat i politická a ekonomická nestabilita v produkčních regionech. Týká se to např. ropy a plynu. Podstatná část světových zásob se nachází v aktuálně či potenciálně rizikových teritoriích: na Blízkém východě, v Íránu, Nigérii a Venezuele. Ale např. i 50 % celosvětových zásob stříbra se nachází v zemích, kde je denní příjem na hlavu 10 dolarů nebo méně. Dále se může projevit i snaha o monopolizaci přístupu k některým surovinám. Příkladem je např. monopolizace světového trhu kovů vzácných zemin Čínou na konci první dekády 21. století – ovládla ho z 97 %. Jedná se o sedmáct prvků strategického významu, které se v zemském nitru sice vyskytují poměrně hojně, ale jen málokdy v takové koncentraci, aby jejich těžba byla rentabilní. Průmysl jich potřebuje málo, avšak bez nich se neobejde – jako třeba automobilky, výrobci počítačových komponentů, ale i vojenských radarů.

V této dekádě se nedá očekávat zásadnější průlom v přestavbě tradiční energetické architektury (masovější rozšíření obnovitelných zdrojů energie, nové zdroje energie), naopak výrazně poroste spotřeba/spalování uhlí v čínských a indických elektrárnách, nepředpokládá se masivní rozšíření modelů bezemisních automobilů. Na Západě pod vlivem havárie v japonské jaderné elektrárně Fukušima po zemětřesení a tsunami v březnu 2011 dojde k odklonu od rozvoje jaderné energetiky, a tím i k uchování stávajícího modelu energetiky využívající především ropu, plyn a uhlí s negativními dopady na životní prostředí v globálním měřítku.

Tyto dopady se přitom nejvíce projeví v regionech s nedostatkem zemědělské půdy a obrovským počtem obyvatel (subsaharská Afrika, Blízký východ, jižní Asie), kde se velmi složitě zajišťuje jejich výživa, resp. dostatek potravin. K ubývání zemědělské půdy bude ale docházet na celém světě, což vyvolá i růst cen potravin, které se stanou hůře dostupné pro nejchudší vrstvy obyvatel. Růst cen může ještě akcelarovat díky spekulativním nákupům zásob potravin (pšenice, rýže) na světových trzích. Nedá se tak vyloučit opakování scénáře ze zemí severní Afriky a Blízkého východu, kdy se rapidní zvyšování cen potravin stalo jedním z impulzů pro rozsáhlé společenské nepokoje v letech 2010-2011.

Do popředí globální agendy se bude dostávat zajišťování potravinové bezpečnosti. Novým fenoménem budou v této souvislosti masivní nákupy zemědělské půdy v zahraničí těmi zeměmi, které pociťují její deficit, a mají dostatek finančních prostředků k její koupi (Čína, Saúdská Arábie, země Perského zálivu).

Více se dostane do popředí problém dostatku pitné vody – má to svoji silnou ekonomickou, sociální a bezpečnostní dimenzi. 1,2 miliardy lidí nemá přístup k nezávadné pitné vodě a 2,4 miliardy kvůli tomu nežije v odpovídajících hygienických podmínkách (desítky milionů lidí v městských slumech nemají žádné sanitární zařízení). Pro tuto dekádu to představuje zdroj vážných zdravotních rizik a sociálních tenzí s regionálními a globálními dopady. Kvůli dostatku, resp. nedostatku vody mohou vypuknout i lokální

nebo regionální konflikty – vyplývá to z faktu, že 40 % lidstva žije ve 260 povodích, které sdílejí dva nebo více států. Je indikováno celkem 20 rizikových oblastí, ve kterých může dojít ke konfliktu o přístup k vodě. Za nejvíce rizikové je možné identifikovat pro příští dekádu např. Tigris, Eufrat, Jordán na Blízkém východě nebo Nil v severní Africe.

5. Hrozba migrace jako důsledek dění v arabském světě

Sotva se alespoň zčásti stabilizoval Irák a spojenci jsou před stažením vojsk z Afghánistánu, došlo k převratným událostem v arabském světě a na Středním východě. Je skutečně toto neklidné teritorium před historickými změnami? Arabský svět lze rozdělit na bohatý východ, který má příjmy z ropy, a chudý západ, představující sever Afriky. Mezi oběma územími se nachází Levanta, tedy arabské země východního Středomoří, kromě Izraele. Ve všech zemích arabského světa žije okolo 300 milionů lidí, mluvící jedním jazykem – arabštinou, ta má ale různé dialekty. Celková rozloha této oblasti je srovnatelná s rozlohou španělsky mluvící části Jižní Ameriky. Při vypuknutí pouličních demonstrací v Egyptě jako regionální mocnosti, a zatím nejkrvavěji v Libyi, Jemenu, Bahrajnu a rozsáhle v Sýrii, na to nebylo lehké odpovědět a není tomu ani nadále.

Kdo je přesvědčen, že jde o revoluce, tak se zatím s vysokou měrou pravděpodobnosti mylí. Wikipedie je pokud jde o definici revoluce poněkud matoucí. Považuje ji za lidové povstání, jehož součástí je mimoprávní akce mas, kterou se usiluje o změnu politického systému, nikoli jen vládnoucí elity. Nerozeznává tedy pojetí legální a legitimní. Kromě revolucí politických mohou být podle Wikipedie jako revoluce označeny zásadní změny i v jiném oboru, příkladem může být třeba průmyslová revoluce v 19. století nebo vědecká revoluce. V případě, že nejde o lidové povstání, jedná se o puč, který je charakteristický tím, že jej provádějí zpravidla úzké skupiny lidí a nedochází při nich k vystoupení mas. Podle Anthony Giddense se každá revoluce vyznačuje třemi charakteristikami: musí splňovat charakter masového sociálního hnutí, vést k procesu zásadních reforem nebo změn musí v ní být přítomna hrozba násilí či skutečné použití násilí ze strany účastníků. V průběhu revoluce dochází zpravidla k rozsáhlejším společenským změnám, které se netýkají jen výměny vládnoucích elit, ale i celkové změny společenského uspořádání. Velké revoluce jsou většinou spojeny s masovým násilím a chaosem, kdy na čas prakticky přestává platit právní řád. Národně osvobozovací revoluce jsou zvláštním případem revoluce politické. Jedná se o násilné prosazení práva na sebeurčení národa, jehož cílem je vznik nezávislého národního státu.

V arabském světě jde převážně o lidové rebelie, bouře a vzpoury, prezentující se v pouličních střetech, které ani po několika měsících nemají konkrétní politické cíle, nesměřují k podstatné změně politického uspořádání, protože nemají vyhraněné politické vedení, organizaci a chybějí jim charismatičtí vůdci. O postavě, která by udávala směr v celém tomto prostoru, jako byl třeba Atatürk či Bolívar ani nemluvě. Povstání začalo zdola, ne jako obvykle vojenským pučem. Moderním prvkem v jejím průběhu je využití internetu. Slabinou, jak se ukázalo zejména v Libyi, malé vojenské zkušenosti rebelů. Příčinami odporu jsou dlouhodobá nespokojenost, nenávisť ke zkompromitovaným diktátorům a chudoba znásobená potravinovou krizí. Vzpoury mohou vést ke změnám vládců, ale převážně ne politického systému a způsobu vládnutí s výraznějšími demokratickými prvky. Na to tento svět potřebuje více času a myšlenkového a politického vývoje.

Země arabského světa jsou si v mnohém podobné, rozhodujícími silami jsou armáda, islámský fundamentalismus a konzervativní a rigidní sociální skupiny, především rodina,

rod a kmen jako sociální jistoty. Dynamičtější a cílevědomější úsilí v tomto geostrategickém prostoru má své historické limity, které pravděpodobně nejlépe charakterizuje výrok izraelského ministra zahraničí Abby Ebana z roku 1973, že „Arabové nikdy nepromarní příležitost promarnit příležitost“. Aby dosáhli nějaké podstatné změny, museli by být jednotní, což se jim v moderní historii nedařilo.

Dění v arabském světě prokázalo, že místní a regionální bezpečnostní problémy mají celosvětový politický, bezpečnostní a energetický dopad, proto je na jedné straně třeba je nějakým způsobem ovlivňovat, ale zároveň si počínat velmi obezřetně. A to zvláště probíhají-li paralelně ve světě další ozbrojené konflikty, ve kterých se spojenci angažují. Nemluvě již o tom, děje-li se tak za probíhající či končící ekonomické krize, zvláště není-li jasné, nebude-li mít pokračování. Jinou hrozbou je, že probíhající dění může mít návodný charakter, tzn., že se může přenést do jiných teritorií, např. Latinské Ameriky či do dalších částí Asie. Proto se např. čínské politické vedení rozhodlo informace o dění v arabském světě kontrolovat.

Probíhající dynamické procesy v arabském světě mohou mít, jako tomu bývá, další fáze. Rozhodující jsou zejména události v Egyptě. Vracejí-li se demonstranti znovu na káhirské náměstí Tahrír, aby protestovali i proti armádě, dávají najevo, že nechtějí, co bezpečnostní experti předvíдали, aby prezidenta Husního Mubaraka, bývalého generála, vystřídal pro změnu třeba předseda Nejvyšší rady ozbrojených sil polní maršál Muhammad Husajn Tantávi. Budou-li opoziční síly úspěšné, mohly by vytvořit předpoklady pro jistou revoluční změnu. Ne ovšem, aby v pozadí bylo Muslimské bratrstvo; i když i to má složky ochotné participovat na pozitivním demokratičtější vývoji.

Čím mohou probíhající procesy ohrozit Evropu? Je zřejmé, že arabský svět čeká nejspíš dlouhodobé období nestability, pokračující politické zvraty a výměny mocenských elit. To již nyní limituje vývoz některých strategických surovin a vede ke zvýšené migraci. Pokud by neklidná situace v tomto teritoriu trvala delší období, může vrhnout statisíce a možná i miliony vyděděnců do Evropy. To by mohlo vést k velmi komplikované situaci, protože už nyní je idea multikulturního světa ve velmi vážné krizi. Zlomem pravděpodobně bylo 11. září 2001 a dění, které po něm následovalo. Události v arabském světě prověřily i funkčnost schengenské dohody. Opatření k ochraně svého území přijalo např. i Dánsko, které je vzdálené od krizového teritoria.

To je i základní důvod, proč je nutné přijmout novou strategii, navazující na Lisabonskou smlouvu, která by měla větší naději na úspěch než dosavadní spojení řady západních zemí se zkompromitovanými diktátory a autoritáři. Strategii, která by hrozbu masové migrace minimalizovala. Nejrozmumněji investované prostředky by měly směřovat k rozvoji vzdělání a odstranění sociální frustrace mladých lidí z rostoucí nezaměstnanosti. Zároveň by se západní země měly od tohoto světa odpoutávat, ponechat mu prostor pro vlastní vývoj.

6. Evropské unii hrozí rozpad

Duchovní otcové a zakladatelé Evropské unie Jean Monnet a Robert Schuman, či později význační předsedové Evropské komise jako Jacques Delors, patřili všichni ke generaci, která na vlastní kůži zažila katastrofu druhé světové války. Jejich odhodlání změnit bezpečnostní architekturu Evropy, která do té doby vitálně závisela na měnící se mocenské konfiguraci evropských velmocí, pramenilo právě z této jejich neopakovatelné životní zkušenosti. Hlavní poučení druhé světové války spočívalo v tom, že mír

založený jen na politických ujednáních mezi suverénními národními státy se ukázal jako vratký a nejistý, neschopný zabránit největší humanitární katastrofě způsobené ozbrojeným konfliktem v dějinách lidstva. A nejdůležitější inovace politického myšlení – která po složitých vyjednáváních vyústila až do podepsání římské smlouvy mezi prvními zakládajícími členy Evropských společenství Francií, Německem, zeměmi Beneluxu a Itálií v roce 1957 – vycházela ze svázání evropské politické integrace s integrací ekonomickou: Budou-li na sobě jednotlivé země závislé ekonomicky, omezí to výrazně prostor pro politické, tím více pak ozbrojené vojenské konflikty. Ne náhodou bylo proto prvním krokem na této cestě ustavení Evropského společenství uhlí a oceli a Euratomu na počátku 50. let.

Železná opona, která po válce rozdělila Evropu na Západ a Východ, se zhroutila v roce 1989. V očích obyvatel bývalých komunistických zemí byl západoevropský model ekonomicky prosperujícího demokratického kapitalismu s rozvinutým sociálním státem příkladem hodným následování. Nebylo proto pochyb o tom, že bezprostředním cílem transformace bývalých východoevropských satelitů Sovětského svazu bude příprava na vstup – a později i vstup – do společenství, které se v mezidobí rozrostlo už na 12, posléze 15 států, bylo však nicméně omezeno jen na západní část evropského kontinentu. Tehdejší členové Evropských společenství zformulovali v roce 1993 takzvaná *kodaňská kritéria* podmiňující přistoupení nových zemí – tržně kompatibilní ekonomiku, demokratické politické instituce a respektování lidských práv. S jejich vydatnou pomocí se východoevropské země dokázaly relativně rychle vypořádat s nejnápadnějšími handicapem vyvolanými jejich komunistickou minulostí. Evropská unie se tak mohla v roce 2004 rozrůst o 8 postkomunistických zemí (Českou republiku, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko, Litvu, Lotyšsko a Estonsko) a dále Maltu a Kypr.

V roce 2007 došlo k poslednímu rozšíření Evropské unie o další dva východoevropské státy – Bulharsko a Rumunsko. Celkový počet členských zemí vzrostl na 27. Evropská unie je dnes mnohem větší, ale také kulturně, jazykově, ekonomicky i politicky mnohem heterogennější, než byla na konci 80. let minulého století. Spravovat takový celek představuje řádově náročnější úlohu. Příznačné je, že ve stejném roce se zrodila globální krize, která se začala negativně podepisovat především na jádru evropské integrace – na její ekonomice. Výrazně zpomalil hospodářský růst a vzrostly deficity státních rozpočtů, celková zadluženost zemí a nezaměstnanost. Krachy velkých finančních korporací vyvolaly zvýšené nároky na jejich sanaci z již tak děravých veřejných rozpočtů a vedly k finančním ztrátám milionů domácností. Některé země eurozóny (sdružující ty členské země, které se rozhodly užívat společnou měnu – euro) se nebezpečně přiblížily propasti státního bankrotu. Evropskou unií koordinovaná pomoc Řecku, Irsku, Portugalsku má dosáhnout astronomických výšek několika set miliard euro – s nejistým výsledkem. Veřejnost reaguje rozsáhlými protesty, legitimita národních vlád i Evropské unie klesá, politicky jsou na vzestupu různá extremistická seskupení. Obyvatelé bohatších zemí západní Evropy vnímají nově přichozí členské země z východní Evropy jako nepříteliš vítané chudé příbuzné.

Kromě těchto historicky vzniklých tenzí se bude Evropská unie muset vyrovnávat i s dalšími zdroji vnitřního napětí. Půjde zvláště o neshody v zajišťování energetické bezpečnosti, vážné rozdíly v přístupu k definování vztahů privilegovaného partnerství s Ruskem a Tureckem, spory o podobu NATO, respektive společné bezpečnostní a obranné politiky EU, ale i o politiku vůči arabskému světu.

Existující zárodky krize Evropské unie se v budoucích letech projeví zřetelně a naplno především vážnou krizí společné evropské měny – a z ní vyplývající krizí politickou. Několik zemí eurozóny bude kvůli neschopnosti splácet astronomicky vysoké dluhy nuceno vyhlásit státní bankrot. Některé z nich budou možná donuceny okolnostmi vrátit se ke svým původním národním měnám. To dále destabilizuje evropskou ekonomiku a sníží ochotu věřitelských členských zemí investovat prostředky do společných evropských projektů (včetně dalších „záchranných balíčků“). I když jednota evropského integračního seskupení zůstane formálně zachována, prakticky dojde k rozštěpení Evropské unie na několik frakcí. Původní „tvrdé jádro“ velkých západoevropských zemí se semkne a uhájí euro jako stále vyhledávanou měnu globálních finančních trhů. Nepřekvapí, že k němu až na výjimky nebudou patřit bývalé postkomunistické země ani státy z jižního křídla Evropské unie (Řecko, Portugalsko, možná ani Španělsko a Itálie); tyto země se fakticky ocitnou na okraji evropského integračního procesu. Rozhodnou se jít nezávislejší cestou, nicméně bez možnosti čerpat výhody vyplývající z příslušnosti k onomu „tvrdému jádru“. Mezi těmito „odpadlíky“ se uplatní dvě „strategie přežití“: jedna rozvine analogickou politiku fiskální konsolidace na pozadí národní měny, druhá vsadí na kartu politického extremismu založeného na vypjatém nacionalismu a xenofobii, přičemž se bude stále více prosazovat nejen euroskepticismus, nýbrž i vypjatý a otevřený antieuropeismus.

Hledat společného jmenovatele takto rozrůzněných vývojových orientací ve společném integračním seskupení bude na konci druhé dekády 21. století mimořádně náročnou úlohou. Může dojít k situaci, kdy její řešení bude nad síly i těch nejschopnějších a nejzkušenějších evropských byrokratů, diplomatů a státníků. Hrozba rozpadu Evropské unie už nebude vnímána jen jako divoká karta spekulujících prognostiků, ale jako reálná vývojová alternativa evropského kontinentu.

7. Krize Severoatlantické aliance

V roce 2010 byla přijata nová strategická koncepce Severoatlantické aliance, která má lépe zajišťovat obranu euroatlantického prostoru a světovou bezpečnost: „Základním a neměnným účelem NATO je chránit politickými a vojenskými prostředky svobodu a bezpečnost všech svých členů. V současné době zůstává Aliance nepostradatelným zdrojem stability v nepředvídatelném světě.“

V souladu se širším pojetím bezpečnosti má také komplexně zajistit trvale udržitelný rozvoj a kvalitu života. Globální strategické řízení vyžaduje zvláště řešení vážných bezpečnostních hrozeb.

To vyžaduje enormní úsilí všech světových organizací a institucí jako aktérů světové bezpečnosti, na prvním místě právě Severoatlantické aliance, která byla pro řešení většiny z nich vytvořena nebo se následně k jejich řešení přihlásila.

Uvnitř tohoto zatím neúspěšnějšího bezpečnostního seskupení se objevily a budou se s vysokou mírou pravděpodobnosti dále projevovat příznaky prohlubující se krize.

Příčinou byla a je malá schopnost adekvátně reagovat na nové bezpečnostní hrozby, které se spíše prohlubují a rozšiřují o další, konkrétně i na rozhodnutí americké vlády vstoupit vojensky do Afghánistánu a svrhnout Saddámův režim v Iráku bez ohledu na mínění klíčových evropských spojenců. Není ani možné se nevrátit k řešení jugoslávská krize, zejména pokud jde o podporu kosovských Albánců.

Aniž by v těchto zemích byl konflikt vyřešený, v Afghánistánu se spojenci spíše dostali do vojensky neřešitelné situace. Francie a Velká Británie sice bez většího nadšení

Spojených států, ale přesto, přiměly NATO angažovat se i v lidových vzpouřách v arabském světě a v nejbližším okolí, v tomto případě v Kaddáfího Libyi. Tím došlo ke kumulaci událostí, které negativně ovlivnily atmosféru v Alianci a transatlantické vztahy.

Bez následků na alianční jednotu nezůstalo ani to, že před nástupem Obamovy vlády Spojené státy pokračovaly v unilateralistické preventivní politice preemptivního charakteru a bez ohledu na pochyby evropských spojenců o míře hrozby raketového útoku z Íránu začaly budovat systém protiraketové obrany ve střední Evropě.

Vedlo to k vážnému porušení principu konsenzu v Alianci. Tyto jednostranné kroky zhoršily nejen vztahy v NATO, ale i v Evropské unii. Rusko jako reakci na rozmístování systémů protiraketové obrany ve střední Evropěablokovalo jednání Rady Rusko – NATO a trvalo delší dobu, než byla situace napravena.

K jednotě Aliance nepřispělo úsilí Spojených států vytvořit ze Severoatlantické aliance „globální obranné společenství“, tj. přijmout např. Austrálii, Nový Zéland či Jižní Koreu.

V Alianci se stále vede diskuze o tom, zda NATO může být i nadále de facto jediným formátem transatlantického bezpečnostního dialogu v situaci, kdy je nutné pojímat bezpečnost v širším měřítku, tj. řešit např. energetickou a environmentální bezpečnost. Podle názorů některých členských zemí se transatlantický bezpečnostní dialog měl stále více odehrávat i na úrovni EU – USA. Spojené státy tento záměr odmítají. V Evropě nekončí ani diskuze, zda neuvažovat o rychlejším vytváření skutečně samostatných a akceschopných vojenských kapacit EU nezávislých na USA.

Zjevný nesoulad v klíčových bezpečnostních otázkách mezi Evropou a Spojenými státy byl jednou z hlavních příčin, proč se nepodařilo již na summitu k 60. výročí vzniku NATO v roce 2009 přijmout novou strategickou koncepci Aliance a oddálilo její přijetí na rok 2010.

Vše rozhodující měrou závisí na postoji Spojených států k existenci či změny modelu NATO, jak dalece je pro USA tato aliance užitečná. Je dlouhodobě neudržitelné, aby financovaly 75 % aliančního rozpočtu, když svůj rozpočet chtějí při vysokém státním dluhu výrazně snižovat. Stejně ekonomicky silná Evropa jej hradí jen ze čtvrtiny. Navíc USA uvažují o stažení osmdesáti tisíc amerických vojáků ze svých základů ve světě.

Roli v těchto souvislostech může hrát ruský návrh na novou evropskou bezpečnostní architekturu, jejímž důsledkem by mohla být tři centra euroatlantické bezpečnosti – USA, EU a Rusko. Americké podpoře by mohl přispět reset vztahů USA-Rusko, v jistých ohledech i vstřícnost Německa, Francie a Itálie – a to vše vzhledem k potřebě čelit stále patrnějším globálním záměrům Číny, nutnosti vyřešit situaci v Afghánistánu a čelit krizi v arabském světě.

Evropě za takové situace nezbyvá než vyrovnat se s ní emancipovanější bezpečnostní politikou, méně závislou na Spojených státech, což nemůže nemít vliv na podobu Aliance.

Spojené státy budou muset nejspíš rezignovat na přijetí Austrálie, Nového Zélandu a event. i Jižní Koreje do NATO pro jeho nereálnost, bude pro ně výhodnější mít s těmito zeměmi bilaterální bezpečnostní vztahy, zejména v souvislosti s čínskou globální výzvou a vojenským posilováním.

I přes přijetí nové alianční strategické koncepce Severoatlantickou alianci čeká do dvou let, a možná dříve, skutečná strategická diskuze o její budoucnosti a orientaci.

Bude reakcí na dosud nestabilní situaci v Iráku, kritickou situaci v Afghánistánu a nevyzpytatelný vývoj v arabském světě včetně Libye, kde se NATO angažuje.

Angažovanost v tomto de facto třetím ozbrojeném konfliktu bylo pro Alianci, zvláště její evropskou část, testem úrovně její bojeschopnosti, bohužel ne příliš přesvědčivým. A tak bylo zajímavé, jak na Rasmussenovu výzvu o pomoc v tomto konfliktu evropské země zareagují. Ochotu připojit se k Francii, Velké Británii, Itálii, Španělsku a Maltě spolu s Katar, Gambií a Jordánskem projevily jen Dánsko, Švédsko, Norsko a Belgie.

Do deseti let Alianci zřejmě čeká podstatná proměna, nebude vypadat jako nyní. Nutně musí dojít k delimitaci jejích funkcí s bezpečnostní politikou Evropskou unií, stejně tak k vyjasnění vzájemných vztahů evropských členských zemí se Spojenými státy a Kanadou, které mohou skončit i tím, že funkce Aliance bude postupně přenášena na Evropskou unii, která s USA a Kanadou vytvoří ve vzdálenější budoucnosti jiný typ vzájemného společenství.

Evropa by se ale neměla snažit vymezovat jako jakási vojenská protiváha NATO. Naopak, evropské země by měly v rámci NATO začít hlouběji spolupracovat, a to jak politicky, tak jednotnými principy řízení obrany a bezpečnosti – stanovování cílů, plánování, programování a rozpočtování, jednotnou akviziční politikou, jednotným výcvikem, logistickým zabezpečením apod., to vše se záměrem posilovat jednotný evropský trh a jednotnou evropskou obranu. Měly by se situovat do role rovnoprávného spojence v alianční triádě USA-Kanada-Evropa, a ne vytvářet paralelní vojenskou strukturu jakýchsi „eurocorps“.

Rýsuje se pravděpodobně nové rozdělení světa, jehož aktéři zřejmě budou daleko méně vybíraví v metodách prosazování svých zájmů nejen v boji o tenčící se světové zdroje. Evropa je kontinent zahnaný do pomyslného geografického rohu své polohy mezi oceánem, Asií a Středním východem, a zároveň do stále bezvýhodnějšího rohu stagnujícího sociálního a politického vývoje.

Ačkoli se to v konfrontaci s uvedenými argumenty na první pohled nejeví, přesto lze v krátké době předpokládat zvýšené úsilí vojenské výdaje zmrazovat i snižovat, což se výrazněji projeví v horizontu deseti let. Rostoucí zadlužení představuje vážnou bezpečnostní hrozbu. Lze přepokládat i vyšší občanskou aktivitu proti vojenským výdajům a zbrojení včetně omezení vývozu zbraní do rozvojových a ohrožených zemí, který v konečném důsledku zabíjejí i občany zemí, které tyto zbraně vyvážejí. Toto úsilí bude konfrontováno s lobbisty zbrojního průmyslu a představiteli militantních seskupení.

Jako kdyby nastával soumrak evropského válečnictví. A začalo období výmluv, ať si bojují ti, kterým se do boje chtělo. Aniž by dostatečně věděli, za koho vlastně bojují, což se neví dodnes. A jako by nevěděli, že podobné akce nekončí za pár dnů a těžko se obejdou bez obsazení území pozemními silami. I o tom se už mluví, ale chybí nejen mandát OSN, hlavně však odhodlání. I munice údajně docházela, počítalo se nejspíš jen s tou, která byla před vyražením. Ostatně je známo, že její delaborace je často dražší než bojové použití.

Jak jsme upozornili již v úvodu, z důvodu omezeného rozsahu této stati uvádíme dalších sedm rodících se globálních ohrožení, která se v našem pořadí hodnocení důležitosti ocitla níže, pouze v podobě stručných anotací, jejichž plná znění jsou k dispozici u autorů.

8. Ofenziva organizovaného zločinu k ovládnutí států

Organizovaný zločin v současnosti představuje jednu z klíčových bezpečnostních hrozeb. Jeho výrazné posílení v posledních dvou dekadách výrazně souvisí s rozpadem bipolárního světa a pádem komunistických režimů a tím i ekonomických a politických bariér, které mu do určité míry omezovaly jeho globální působení. V postkomunistických zemích („křehkých“ a slabě rozvinutých demokraciích nebo zemích s autoritativním stylem vládnutí) se pro organizovaný zločin vytvořily ideální podmínky pro jeho expanzi. Příkladem může být v tomto směru především Rusko, ale i další postkomunistické země, včetně České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska, Rumunska a Bulharska. Globální vliv organizovaného zločinu pak posílily dva další faktory: proliferace bezpečnostní nestability prakticky na všech kontinentech v podobě regionálních i lokálních ozbrojených konfliktů vedoucích často ke vzniku „zhroucených států“ (failed states) jako ideálních základů organizovaného zločinu a stále více vzájemně ekonomicky a informačně propojený (a tím i hůře kontrolovaný) svět.

9. Proliferace zhroucených měst

Rozsáhlá urbanizace v rozvojových zemích (především jižní Asie, východní Asie, subsaharská Afrika, Latinská Amerika) bude pokračovat. Nebude ale stejně jako dosud řízeným procesem, což s sebou přinese obrovské množství společenských, ekonomických, sociálních a bezpečnostních problémů. Dojde k proliferaci tzv. zhroucených měst, která mohou mít negativní vliv i na globální ekonomickou a bezpečnostní situaci.

10. Čínská globální infiltrace

Začíná převažovat mínění, že 21. století je stoletím Asie. Zároveň se znovu objevují vize „o soumraku Západu“. Ty se zatím nenaplnily. Mluví-li se současně o přesunu těžiště světa do asijského prostoru, obvykle je míněna Čína, zčásti Indie a Indonésie jako budoucí regionální mocnosti. Čína se suverénně prosazuje na ekonomickém trhu, stává se světovým věřitelem, její menšiny se usazují nejen v Asii, ale po celém světě. Čína pronikla i do Evropy nákupem španělských, portugalských a řeckých dluhopisů, a tím rozhodla stejně jako Evropská unie hodit těmto zemím spolu s dalšími investicemi záchranné lano. Zároveň tím i pomohla zachránit krizí ohrožené euro. Pro Čínu jako exportéra to není charitativní počín, má zájem na stabilizaci evropské měny, a zároveň v Evropě posílit svůj politický vliv. Pro lidnatou Čínu se specifickým podílem 118 mužů na sto žen ve struktuře populace je i láková Sibiř, kde žije deset milionů lidí, většinou žen a starších.

11. Svět před odzbrojováním

Ročenky stockholmského institutu SIPRI pravidelně informují o vojenských výdajích ve světě. Rok od roku stoupají. Také v roce 2010, i když ne tak výrazně jako v letech předchozích. I v této oblasti jsou zčásti patrné důsledky finanční a hospodářské krize. Zbrojní výdaje jsou nadále vysoké proto, že lokální konflikty se stávají v Afghánistánu, stále ještě v Iráku a nově v Libyi nevladatelnými. Ačkoli Rusko a Čína plánují modernizaci svých armád, Obamova vláda signalizuje, že chce i přes svou vojenskou angažovanost v příštích letech ušetřit na vojenských výdajích 400 miliard USD. Dluhy amerického rozpočtu se stávají větším bezpečnostním rizikem než bezpečnostní hrozby jiné. Lze proto tvářit v tvář ekonomické situaci ve světě očekávat zvýšené úsilí po snižování vojenských výdajů.

12. Nárůst vlivu regionálních seskupení

Nárůst regionalismu v globální politice a ekonomice patrný v prvních dvou dekádách po konci studené války bude pokračovat. Dojde k rozšiřování agendy stávajících regionálních politických, ekonomických a bezpečnostních organizací, zvýší se jejich vliv v globální politice a ekonomice.

13. Rozkvět „nového náboženství“ na pozadí ekologické katastrofy

Lidé, zneklidnění problémy světové ekonomiky, poklesem životní úrovně v rozvinutých zemích, růstem bezvládní, chaosu a chudoby v selhávajících státech třetího světa a autoritářskými excesy ambiciózních politických vůdců, hledají východisko z těchto život ohrožujících situací v příklonu k „novému náboženství“. Přispěje k tomu i dosud nevídaná ekologická katastrofa – série výbuchů vulkánů na Islandu, v jejímž důsledku dojde k humanitární krizi globálního rozsahu.

14. Budou žít bohatí déle?

Pokroky lékařského výzkumu a nové postupy prevence a léčení dávají lidem naději na delší život, na druhé straně vedou ke vzniku dříve neznámých ekonomických a politických problémů. Nákladnost těch, které vedou k zásadnímu prodloužení lidského života, neumožňuje nabídnout je všem. Omezení jejich aplikace pouze v bohatých zemích a pro bohaté klienty povede k rostoucímu sociálnímu a politickému napětí, které se promítne i do mezinárodních vztahů.

Studie vznikla v rámci řešení výzkumného záměru FSV UK a FF UK „Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika“, dílčího projektu CESES „Vize a strategie rozvoje české společnosti v EU, MSM0021620841, a projektu výzkumu, vývoje a inovací „Trendy, rizika a scénáře bezpečnostního vývoje ve světě, Evropě a ČR – dopady na bezpečnostní politiku a bezpečnostní systém ČR“, VG20102013009, a Bezpečnost občanů a krizové řízení (VF 20112015018).

Prameny:

1. Zdrojové studie

- Beyond the Financial Crisis. The Oxford Scenarios.* (on line) Institute for Science, Innovation and Society. The James Martin 21st Century Scholl, University of Oxford. Available at: <http://www.sbs.ox.ac.uk/centres/insis/projects/Documents/financial-scenarios.pdf>.
- Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth.* (on line) 2010. Brussels: European Commission. Available at: http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso___007_-_europe_2020_-_en_version.pdf.
- FRASER Moleketi (ed.). *Dosažitelný svět: Správa globálního vládnutí.* Praha: Ministerstvo vnitra, Odbor rozvoje lidských zdrojů ve veřejné správě, 2007.
- Future Security Environment.* (on line) HQ SACT, March 2007. Norfolk, Virginia. Available at: http://www.fpvmv.umb.sk/fpvmv_www/phprs/storage/File/ksp/GLUN/IGO_NATO_2007_future_security_environment_2025.pdf.
- GLENN, J. C., GORDON T. J., FLORESCU E. *State of the future: The Millennium Project.* Washington, 2010, ISBN: 978-0-9818941-3-3.
- GLENN, J. C., GORDON T. J. *Stav budoucnosti: Vybrané kapitoly z let 1997-2007.* The Millennium Project, World Federation of UN Associations. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, ISBN: 978-80-244-1818-6.
- Global Strategic Trends – Out to 2040. Strategic Trends Programme.* Fourth Edition (on line) 2010. Ministry of Defence. DCDC. Available at: http://www.mod.uk/NR/rdonlyres/38651ACB-D9A9-4494-98AA-1C86433BB673/0/gst4_update9_Feb10.pdf.

- Global Trends 2025: A Transformed World*. National Intelligence Council. Washington: US Government Printing Office, 2008, ISBN: 978-0-16-081834-9. Available at: http://www.dni.gov/nic/NIC_2025_project.html.
- GNESOTTO, N., GREVI, G. *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025?* (on line) Paris: EU. Institute for Security Studies, 2006, ISBN 92-9198-096-X. Available at: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/NGP_01.pdf.
- GRANT, C. *Is Europe doomed to fail as power?* London: Centre for European Reform. Available at http://www.cer.org.uk/pdf/essay_905.pdf.
- GRANT, C. (with BARYSCH, K.). *Can Europe and China Shape a New World Order?* London: Centre for European Reform. Available at http://www.cer.org.uk/pdf/p_837.pdf.
- HAASS, N. R. The Age of Nonpolarity. *Foreign Affairs*, 2008. Available at: <http://www.foreignaffairs.org/20080501faessay87304/richard-n-haass/the-age-of-nonpolarity.html>.
- Human Development Report 2010*. 20th Anniversary Edition. The Real Wealth of Nations. New York: Pathways to Human Development, UNDP, 2010. ISBN: 9780230284456 90101. Available at: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Complete_reprint.pdf.
- PENTTILÄ, R. *Multilateralism light: The rise of informal international governance*. London: Centre for European Reform. Available at: http://www.cer.org.uk/pdf/penttila_essay_july09.pdf.
- Projekt Evropa 2030: Výzvy a příležitosti*. Zpráva pro Evropskou radu předložená Reflexní skupinou pro diskuzi o budoucnosti EU 2030. Stuttgart: EU, 2010. Available at: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cs_web.pdf.
- RASMUSSEN, B., ANDERSEN, P. D. *Report 2009: Review of science and technology foresight studies and comparison with GTS2015*. (on line) Forsknings- og Innovationsstyrelsen. ISBN (internet): 978-87-923-7277-2. Available at: <http://www.teknologiportalen.dk/NR/rdonlyres/43A17153-8159-4FD5-83BB-67D33F650897/3636/Reviewofscienceandtechnology.pdf>.
- RODRIGUES, M. J. On the EU 2020, From Lisbon. On the EU 2020 Strategy: Contributions after the Lisbon Agenda Experience. (on line). 2010. Available at: http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/EU202020_Contributions_100112a.pdf.
- Special Issue On Healthcare*. Healthy ageing and the future of public healthcare systems. 2009 (on line). European Foresight Monitoring Network. EFMN Project. November 2009 (EUR 24044). Luxembourg: Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-79-13120-2. Available at: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/efmn-special-issue-on-healthcare_en.pdf.
- The DCDC Global Strategic Trends Programme 2007-2036*. Third Edition. 2007. (on line). Ministry of Defence. DCDC. Available at: http://www.prisonplanet.com/articles/april2007/strat_trends_23jan07.pdf.
- The World in 2025*. Contributions from an expert group. (on line) (EUR 23864) European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Brussels, 2009. ISBN 978-92-79-11482-3. Available at: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/report-the-world-in-2025_en.pdf.
- The World in 2025*. Rising Asia and Socio- Ecological Transition. (on line) (EUR 23921 EN) European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Brussels, 2009, ISBN 978-92-79-12485-3. Available at: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report_en.pdf.
- VEIT W. (ed.). *The Geneva Scenarios on Global Economic Governance 2020*. Geneva: Fridrich-Ebert Stiftung, 2009, ISBN 978-3-86872-092-1.
- World and European Sustainable Cities*. Insight from EU research. European Commission. (on line) (EUR 24353) Luxembourg: Publications Office of the European Union, Brussels, 2010, ISBN 978-92-79-15700-4. Available at: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/sustainable-cities-report_en.pdf.

2. Studie CESES

- BALABÁN, M. *Megatrendy světového vývoje*. [Megatrends of World's Development] Prague Social Science Studies: Filozofická fakulta UK, Fakulta sociálních věd UK, 2008. Available at: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/281_031%20-%20Balaban.pdf.
- BALABÁN, M., POTUČEK, M. Aktuální stav a perspektivy globálního vládnutí. [The Current State and Prospects of Global Governance] *The Science for Population Protection*, No. 1, 2009. Available at: http://www.population-protection.eu/attachments/033_vol1n1_balaban_potucek.pdf.

- BALABÁN, M. Europe and the United States in the 'Asian' 21st Century: the Political, Economic and Security Context. *Central European Journal of International & Security Studies*, No. 1, 2010. Available at: <http://cejiss.org/issue/2010-volume-4-issue-1/balaban>.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A. Nezápadní aktéři světové bezpečnosti [Non-western Actors of World's Security] Praha: Karolinum, 2010.
- FRIČ, P., POTUČEK, M. Model vývoje české společnosti a její modernizace v globálním kontextu. [Model of the Development of the Czech Society and its Modernization in the Global Context.] *Sociologický časopis*, No. 3, 2004, pp. 415-431.
- FRIČ, P., VESELÝ, A. (eds.). *Riziková budoucnost: Kniha scénářů vývoje české společnosti do r. 2030*. [A Risk Future: Scenarios for the Development of the Czech Society until 2030] Praha: Matfyzpress, 2010.
- GÁL, F., FRIČ, P. Problem-Oriented Participative Forecasting. Theory and Practice. In *Futures*, December, 1987, pp. 678-685.
- POTUČEK, M. a kol. *Jak jsme na tom. A co dál?* Strategický audit České republiky. [How Are We. And What Next? Strategic Audit of the Czech Republic.] Praha: Sociologické nakladatelství, 2005.
- POTUČEK, M. a kol. Strategic Governance and the Czech Republic. Praha: Karolinum, 2009.
- POTUČEK, M. a kol. Poznávání budoucnosti jako výzva. [Cognition of the Future as a Challenge.] Praha: Karolinum, 2011.
- POTUČEK, M. Priority Issues and Strategic Concepts of the Development of the Czech Republic. In Chin-Seung Chung and Jin Park (eds.). *National Visions and Strategies*. Seoul: KDI School of Public Policy, OECD and World Bank, 2003, pp. 193-230.
- POTUČEK, M. a kol. Putování českou budoucností. [Traveling in the Czech Future]. (In Czech, with extensive English Summary.) Praha: Gutenberg, 2003.
- POTUČEK, Martin & MAŠKOVÁ Miroslava (eds.). *Česká republika: trendy, ohrožení, příležitosti*. [The Czech Republic: Trends, Threats, Opportunities] Prague: Karolinum, 2009.
- POTUČEK, Martin (ed.). *Manuál prognostických metod*. [Handbook of Forecasting Methods] Praha: Sociologické nakladatelství, 2006.
- POTUČEK, M., MUSIL, J. & MAŠKOVÁ, M. (eds.). *Strategické volby pro českou společnost: teoretická východiska*. [Strategic Choices for the Czech Society: Theoretical Background]. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008.
- POTUČEK, M. Innovations as a Tool in Strategic Thinking: The Czech Experience. In Klucznik-Törö, A., Csépe, A., Kwiatkowska-Ciotucha, D. (eds.). *Higher Education, Partnership, Innovation*. Budapest: Publikon Publishers, 2009, pp. 103-108.
- Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. [A Guide to the Landscape of Priorities for the Czech Republic.] Praha: Gutenberg, 2002.
- Vize rozvoje České republiky do roku 2015*. [Visions of Development of the Czech Republic until 2015], in Czech. Praha: Gutenberg, 2001.

3. Další zdroje:

- Aktualizace bezpečnostní strategie ČR: zapojení bezpečnostní komunity do tvorby české bezpečnostní politiky*. Seminář I, CEVRO Institut, 1. února 2011. Přehled návrhů, námětů, komentářů a připomínek.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A. Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti: Trendy do roku 2040. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 14 (49), č. 3, s. 3-17, ISSN 1210-3292.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A. Bezpečnost. In Potuček, M., Mašková, M. a kol. *Česká republika – trendy, ohrožení, příležitosti*. s. 280-306. Praha: Karolinum, 2008.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A., STEJSKAL, L. The Extended Concept of Security and The Czech Security Policy. *Central European Journal of Public Policy*, December 2008; Vol. 2, No. 2, pp. 40-63. Available at: <http://www.cejpp.eu/index.php/volume-2-number-2-december-2008/view-category.html>.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A. Klíčové geopolitické, ekonomické a sociální bezpečnostní hrozby v Evropě a jejich dopady na ochranu kritické infrastruktury. In *Operační příprava státního území České republiky*, s. 3-12. Sborník konference GŠ MO Praha 3.- 4. 11. 2009.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A. Evropská bezpečnost v globálním kontextu: Reflexe bezpečnostních analýz a prognóz ve světě, v EU a v ČR v letech 2003-2008. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18 (50), č. 1, s. 23-30, ISSN 1210-3292.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A. Energetický kolaps. *The Science for Population Protection*. 2009, No. 2, s. 7-18.

- BALABÁN, M., RAŠEK, A. a kol. Nezápadní aktéři světové bezpečnosti. Praha: Karolinum, 2010.
- BALABÁN, M., RAŠEK, A. Evropa a Česko odvrací energetický kolaps. In *Riziková budoucnost: Devět scénářů vývoje české společnosti*, s. 72-79. Praha: Matfyzpress, 2010.
- BECK, U. *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004.
- BERGH, P. Dialectic and Functionalism. Toward a Theoretical Synthetis. *American Sociological Review*, 1963, No. 28.
- BOYER, R., DRACHE, D. (eds.). *States Against Markets: The Limits of Globalization*. London and New York: Routledge, 1996.
- CASTELLS, M. *Informationalism, Networks, and the Network Society: a Theoretical Blueprinting*. The Network society: a Cross-Cultural Perspective. Northampton: MA, Edward Elgar, 2004.
- ČERNÝ, K. Je Amerika skutečně v úpadku? *Lidové noviny*, příloha Orientace, 31. 7. 2010, s. 24.
- DAWKINS, R. *Boží blud*. Praha: Academia, 2009.
- DENNETT, Daniel C. *Breaking the Spell: Religion as a Natural Phenomenon*. New York: nakladatelství Viking, 2006.
- EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha, Portál, 2009, 328 s.
- FATUN, M., VALENTA, O., POKORNÝ, O. (Technology Centre ASCR), POPPER, R., NUGROHO, Y., RAVETZ, J., SVENSDOTTIR, T. (University of Manchester, UK). *Wild Cards in Turbulent Times: Report of the iKNOW Workshop in Prague (CZ) March 29th 2010*.
- FOSTER, John Bellamy, MAGDOFF, Fred. *Great Financial Crisis*. New York: Monthly Review Press, 2009.
- GOLINOWSKA, St., HENGSTENBERG, P., ZUKOWSKI, M., eds. *Diversity and commonality in European social policies: the forging of a European social model*. 1st ed. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2009, s. 33-69. ISBN 978-83-7383-347-0.
- HITCHENS, Ch. *God Is Not Great: How Religion Poisons Everything*. New York: nakladatelství Hachette Book Group, 2008.
- HUNTINGTON, P. S. *Kam kráčíš, Ameriko?* Praha: Rybka Publishers, 2010.
- KLVAČOVÁ, Eva. Finanční krize: destruktivní kreace není kreativní destrukce. *Scientia et Societas*, 2009, 5 (2), s. 10-31.
- KRUGMAN, Paul. *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. Norton, W. W. & Company, 2008.
- KULIŠANOVÁ, H. Bludní Holanďané. *Lidové noviny*. Orientace/Studovna, 29. 1. 2011. Čerpá z následujících knih: Ian Baruma, *Vražda v Amsterdamu: Smrt Thea van Gogha a meze smířlivosti*. Praha: Academia 2010; Rob Riemen, *De eeuwige terugkeer van het fascisme*. Amsterdam: Atlas, 2010; Pim Fortuyn, *De verweesde samenleving*. Utrecht: Bruna 2010.
- MERLE, R. *Malevil*. Praha: Svoboda, 1992.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 460/2004 ze dne 10. března 2004 o zřízení Evropské agentury pro bezpečnost sítí a informací*.
- OLSHANSKY, J. S. et al. In Pursuit of the Longevity Dividend, 2006. Available at: <http://www.the-scientist.com/article/display/23191/>.
- POTUČEK, Martin. *Nejen trh. Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1997.
- POTUČEK, M. Will Global Public Policy Arise from Global Crisis? *Central European Journal of Public Policy*, 2009, Vol. 3, No. 2, pp. 4-21. ISSN 1802-4866.
- PUTNAM, Robert D. *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-First Century*. Nordic Political Science Association, 2006.
- RAŠEK, A. The Media and Strategic Governance. In *Strategic Governance and the Czech Republic*. s. 131-143. Praha: Karolinum, 2009.
- RAŠEK, A. a kol. Aktéři světové bezpečnosti: K nové teorii středního dosahu v bezpečnostní oblasti. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16 (48), č. 2, s. 12-28, ISSN 1210-3292.
- RAŠEK, A. 2009. Odkaz Samuela Huntingtona: Od převahy konfliktů ideologických ke konfliktům kultur. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18 (50), č. 2, s. 152-155, ISSN 1210-3292.
- RAŠEK, A. 2009. Úvaha nad Obamovou bezpečnostní politikou. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18 (50), č. 3, s. 3-11, ISSN 1210-3292.
- RAŠEK, A. 2009. Rostoucí role Číny a Indie v prognóze světové bezpečnosti: Prognostické scénáře. *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18 (50), č. 1, s. 54-34, ISSN 1210-3292.
- RAŠEK, A. Strategický rozhodovací proces o dislokaci radiolokátoru americké protiraketové obrany. In *Strategické řízení ve veřejné správě a přístupy k tvorbě politiky*. FSV UK, s. 128-153. Praha: Matfyzpress, 2010.

- RAŠEK, A. 2010. Obamův první rok v Bílém domě. *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 1, s. 3-23, ISSN 1210-3292.
- RAŠEK, A. NATO připravuje novou strategickou koncepci. *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 2, s. 3-21, ISSN 1210-3292.
- RAŠEK, A. Nová strategická koncepce Aliance. *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 3, s. 3-15, ISSN 1210-3292.
- RAŠEK, A. 2011. Systémový přístup ke globální bezpečnosti: Barack Obama v polovině prezidentského mandátu. *Vojenské rozhledy*, 2011, roč. 20 (52), č. 1, s. 3-37, ISSN 1210-3292.
- RUDD, Kevin. 2009. The Global Financial Crisis. *Monthly*, (February): 20-29.
- RAŠEK, A., EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. [Sécurité internationale dans un monde globalisé]. Prague: Portal, 2008; *Défense et Stratégie*. Revue électronique publiée par l'Observatoire Européen de Sécurité. Sommaire du N. 28 – 4e Trimestre 2009, s. 42.
- Jan Eichler: Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. [Recenze monografie J. Eichlera „Terorismus a války na počátku 21. století“ od A. Raška.] *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 3, s. 191-195, ISSN 1210-3292.
- SCHUMACHER, E. F. *Small is Beautiful: 25 years later*. Hartley & Marks, 1999.
- Special issue on healthcare*. Healthy ageing and the future of public health systems. Brussels: European Commission, Directorate-general for Research, 2009.
- STIGLITZ, J. A Social Democratic Response. In *Dialogue on Globalization*. Re-Defining the Global Economy, s. 5-6. New York: Friedrich Ebert Stiftung, (42)/April, 2009. Available at: <http://library.fes.de/pdf-files/iez/global/06293.pdf>.
- STIPP, D. The Youth Pill: Scientists at the Brink of an Anti-Aging Revolution. *Current*, 2010.
- VOLNER, Š. Asymetrické války. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16 (48), č. 3, s. 15-26, ISSN 1210-3292.
- WALLERSTEIN, I. *Úpadek americké moci: USA v chaotickém světě*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005.
- WEINER J. *Long for This World: The Strange Science of Immortality*. New York: Harper Collins Publishers, 2010.
- ZAKARIA, F. *Postamerický svět*. Praha: Academia, 2010.
- ZLÁMALOVÁ, L. Obří banky a firmy nesmí krizi přežít. Rozhovor se Simonem Johnsonem. *Lidové noviny*, Byznys rozhovor, 9. 1. 2010, s. 16.

Proč se v době míru vůbec věnovat bezpečnostním otázkám? Proč se raději nevěnovat stavbě nových domů, nemocnic, škol? Proto, že jak před více než čtyřiceti lety řekl britský labouristický státník Denis Healey, „snížíme-li prostředky na obranu natolik, že naše bezpečnost bude ohrožena, nebudeme mít žádné domy, žádné nemocnice, žádné školy. Budeme mít jen hořící trosky“.

Zajištění bezpečnosti občanů je základní funkcí státu. Vláda České republiky si je této své povinnosti vědoma, a proto, mimo jiné, přistoupila i k aktualizaci Bezpečnostní strategie České republiky. Ta poslední byla zpracována v roce 2003. Od té doby se bezpečnostní prostředí i mezinárodní kontext proměnily. Přijetím Lisabonské smlouvy získala Evropská unie nový institucionální rámec. Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) na svém summitu v Lisabonu na podzim 2010 přijala novou Strategickou koncepci.

Bezpečnostní strategie České republiky tento vývoj zohledňuje. Sdílí východiska své předchůdkyně z roku 2003, ale v novém kontextu je rozvíjí. Nejvíce se od ní liší v tom, že pojímá bezpečnostní otázku uceleně. Nejdříve definuje naše hodnoty a zájmy a následně popisuje současné bezpečnostní prostředí, včetně trendů a hrozeb i jejich možných dopadů na naše zájmy. Ve druhé části pak stanovuje přístupy, jak těmto hrozbám čelit – využitím všech možných národních, bilaterálních i multilaterálních nástrojů.

**Petr Nečas, Úvodní slovo předsedy vlády České republiky
Bezpečnostní strategie České republiky 2011.
Praha: MZV ČR, 2011, 21 s., ISBN 978-80-7441-005-5.
Schváleno vládou České republiky v září 2011.**